

Markedsanalyse – Marts 2020

En rapport udarbejdet af Kraka Advisory

Indledning

Denne rapport er udarbejdet af Kraka Advisory i samarbejde med TEKNIQ Arbejdsgiverne. Formålet med rapporten er at give et overblik over installationsbranchens udvikling og forventninger til fremtiden.

Under udarbejdelsen af nærværende rapport er Corona-krisen kommet til. Det er uden for nogen diskussion at dansk økonomi, og dermed alle brancher, vil blive økonomisk berørt af krisen. På kort sigt kan effekten være betydelig. Det er ikke muligt pt. at vurdere, hvornår effekten klinger af, eller hvor meget der må noteres som vedvarende tab, og hvor meget der er produktion, som blot forskydes ud i tid inden for de forskellige brancher. Dansk økonomi er meget solid. Derfor er det alt andet lige vurderingen, at Danmark har et godt udgangspunkt for at komme fri af krisen og tilbage på et vækstspor. Dog må det forudsættes, at indsatsen under krisen fra regering og folketing medvirker aktivt og vedtager initiativer, som sikrer at danske virksomheder kommer igennem krisen med kapitalapparatet intakt på den anden side.

Rapporten er udarbejdet af director Svend Torp Jespersen og konsulent Marc Skov Jacobsen.

Indholdsfortegnelse

1. Dansk økonomi	6
1.1 Sund dansk økonomi	6
1.2 Endnu en stigning i beskæftigelsen	7
1.3 Prisstigninger på boligmarkedet	8
1.4 Påbegyndt nybyggeri	9
2. Installationsbranchens aktivitet	12
2.1 Aftagende vækst i 2019	12
2.2 Virksomhederne bliver større	13
2.3 Elbranchen med stabil vækst	14
2.4 Landsdækkende vækst	14
2.5 Virksomhedernes forventninger	15
2.6 Udvikling i nybyggeri og reparation	16
2.7 Udvikling i ejendomstyper	17
2.8 Udvikling i el- og vvs-branchens forretningsområder	20
3. Installationsbranchens arbejdskraft	25
3.1 Endnu en beskæftigelsesrekord	25
3.2 Branchens rekrutteringsmuligheder	26

Sammenfatning

FREM GANGEN FORTSATTE i installationsbranchen i 2019 med en stigning i omsætningen på 1,2 mia. kr. til 54,6 mia. kr. – svarende til en omsætningsvækst på 2,3 pct. Det er sjette år i træk med vækst i branchen, og aktiviteten nærmer sig niveauet i 2008, hvor aktiviteten toppede. TEKNIQ Arbejdsgiverne skønner, at installationsbranchens omsætningsvækst bliver lavere i 2020 med 1,5 pct. stigning i omsætningen. Dette svarer til en omsætning på 55,4 mia. kr. i 2020. I 2020 skønner TEKNIQ Arbejdsgiverne at installationsbranchens omsætning stiger med 1,0 pct. til 55,9 mia. kr. TEKNIQ Arbejdsgiverne forventer dermed at væksttempoet bliver lavere end de seneste år, hvor installationsbranchen har oplevet vækstrater, der var større end væksten i dansk BNP. I 2019 oplevede branchen vækst i 4 ud af 5 regioner, dog var væksten negativ i Region Nordjylland, men ellers var væksten bredt funderet.

Dansk økonomi har i lang tid befundet sig i en højkonjunktur, og det skaber travlhed i installationsbranchen. I 2019 var ca. 3,0 mio. i beskæftigelse i Danmark, og dermed blev beskæftigelsesrekorden fra 2008 slået. Privatforbruget er vokset med mere end 1,5 pct. årligt de sidste 5 år, og stigningen sker samtidigt med, at husholdningerne sparer op. Stigningen i det private forbrug er dermed ikke lånefinansieret som under den seneste højkonjunktur. Vækstraterne i de seneste år har været høje, og det er naturligt at forvente en lidt mere afdæmpet vækst i de kommende år. Derudover kan en mere afdæmpet vækst i EU og Kina smitte af på den danske vækst.

Elbranchen fortsatte sin stabile vækstrate med en stigning i omsætningen på 3,5 pct. til 31,0 mia. kr., og slog i 2019 branchens omsætningsrekord fra 2007. Vvs-branchens omsætningen voksede i 2019 med 0,7 pct. til 23,6 mia. kr., hvilket kommer efter fire år med vækstrater på over 4 pct. i vvs-branchen. Boligbyggeriet faldt i 2019 marginalt fra et meget højt niveau, hvilket kan forklare den lave omsætningsvækst i vvs-branchen.

Det er afgørende, at installationsbranchen fortsat har adgang til kvalificeret arbejdskraft, hvis væksten skal fortsætte. I 2019 var 48.100 beskæftiget i installationsbranchen, og dermed blev sidste års beskæftigelsesrekord slået. Installationsbranchen har formået at øge beskæftigelsen på trods af, at det er blevet sværere at rekruttere medarbejdere, og på trods af at ledigheden for elektrikere og vvs'ere er i bund.

Usikkerhed omkring 2020 og 2021

Allerede før Corona-krisen blev kom til, var der udsigt til en afmatning i dansk økonomi. Med Corona-krisen vil dog opstå tab og forskydning af produktion i hele den danske økonomi og dermed også i installationsbranchen. Hvor stor effekt krisen har på fremtiden, er dog på nuværende tidspunkt ikke muligt at vurdere.

Installationsvirksomhederne ser lyst på fremtiden og installationsbranchen har fornuftige vækstmuligheder. TEKNIQ Arbejdsgiverne skønnede inden Corona-virussen, at installationsbranchens omsætning vil vokse med 1,5 procent i 2020 og 1,0 procent i 2021 – svarende til stigninger på henholdsvis 0,8 mia. kr. og 0,6 mia. kr. Skønnene for 2020 og 2021 ligger under de seneste års vækst, og væksten fremadrettet vil være mere afdæmpet.

Forventningerne til branchens fremtidige omsætning er dog usikre set i lyset af Corona-virusen. Virussen og tiltagene for at inddæmme den vil have en negativ effekt på dansk økonomi og installationsbranchen på kort sigt. Konsekvenserne på længere sigt kan derimod være svære at spå om. Branchens langsigtede drivers er dog stadig i markedet og påvirkes ikke af virusen. Branchens omsætning understøttes af, at mange af de positive tendenser fra 2019 kan fortsætte. Lave renter, stigende indkomster, Boligjobordningen og stigende friværds betynder, at boligejerne har flere penge til boligrenoveringer. Boligbyggeriet forventes at falde en smule i 2020 og 2021, men stadig at ligge på et højt niveau.

Antallet af ledige erhvervslokaler har i længere tid været faldende, men antallet af ledige detail- og kontorejendomme steg dog i 2019. Industrien efterspørger dog fortsat intelligente tekniske installationer inden for automatisering, energieffektivisering og styring, mens indeklimate og energioptimering efterspørges til bolig- og kontorejendomme. Dette skaber efterspørgsel efter installationsbranchens kompetencer.

Installationsbranchen har oplevet stigende beskæftigelse gennem flere år, selvom ledigheden har været lav og næsten konstant. Det skyldes, at installationsbranchen løser rekrutteringsproblemer ved at ansætte flere lærlinge, mere udenlandsk arbejdskraft og medarbejdere med en anden profil end den oprindeligt efterspurgte.

Installationsbranchen har indtil videre vist, at en lille arbejdskraftreserve ikke sætter en stopper for at rekruttere flere medarbejdere. Installationsbranchen løser rekrutteringsudfordringerne ved at ansætte flere lærlinge, mere udenlandsk arbejdskraft og ved at ansætte medarbejdere med en anden profil end den oprindeligt efterspurgte. En mere afdæmpet vækst i økonomien generelt smitter dog også af på installationsbranchen, hvorfor TEKNIQ Arbejdsgiverne forventer en lavere vækstrate de kommende år.

TEKNIQ Arbejdsgiverne forventer, at installationsbranchens beskæftigelse stiger med 1,5 pct. i 2020 og 1,0 pct. i 2021, dvs. 700 flere ansatte i 2020 og 500 flere ansatte i 2021. Holder skønnene, vil branchen beskæftige 48.800 personer i 2020 og 49.300 i 2021.

1. Dansk økonomi

Opsvinget i Danmark fortsatte i 2019 og dansk økonomi har dermed fortsat den lange periode med højkonjunktur. Væksten i BNP var i 2019 2,2 pct., hvilket gør opsvinget til en af de længste vækstperioder i nyere dansk økonomi. Både privatforbruget og eksporten af varer og tjenester bidrog i 2019 til den pæne vækstrate. Samtidig steg beskæftigelsen igen i 2019 til et rekordhøjt niveau. Dette på trods af en lav ledighed.

Noget tyder dog på, at en afmatning kan ramme dansk økonomi. Faldende vækstrater hos nogle af vores største handelspartnere samt fortsat usikkerhed omkring Brexit og handelskrig mellem USA og Kina kan påvirke forventningerne til fremtiden.

Under udarbejdelsen af nærværende rapport er Corona-krisen kommet til. Det er uden for nogen diskussion at dansk økonomi, og dermed alle brancher, vil blive økonomisk berørt af krisen. På kort sigt kan effekten være betydelig. Det er ikke muligt pt. at vurdere hvornår effekten klirrer af eller hvor meget der må noteres som vedvarende tab og hvor meget der er produktion som blot forskydes ud i tid inden for de forskellige brancher. Dansk økonomi er - i forhold til andre lande som er ramt af Corona-krisen - meget solid. Derfor er det alt andet lige vurderingen, at Danmark relativt har et godt udgangspunkt for at komme fri af krisen og tilbage på et vækstspor. Dog må det forudsættes, at indsatsen under krisen fra regering og folketing medvirker aktivt og vedtager initiativer, som sikrer at danske virksomheder kommer igennem krisen med kapitalapparatet intakt på den anden side.

1.1 Sund dansk økonomi

Væksten i den danske økonomi i 2019 endte med at være større, end man forventede ved udgangen af 2018. Store usikkerheder for den globale handel i slutningen af 2018 satte sit aftryk på forventningerne. Dette var dog ikke noget, der for alvor påvirkede væksten i 2019, der klarede sig bedre end forventet.

Igen i 2019 slog Danmark rekorden for antallet af beskæftigede, hvilket har været den primære årsag til stigende indkomster i de danske husholdninger. Danske husholdninger har i de senere år oplevet en stigende disponibel indkomst, hvilket betegner det beløb husholdningerne har til rådighed, efter skatter er betalt. Indkomstfremgangen spiller en vigtig rolle for væksten i privatforbruget.

Realvæksten i privatforbruget var på 1,9 pct. og har i de seneste år været positiv. På trods af dette, så er forbrugskvoten i Danmark stadig relativt lav. Forbrugskvoten afspejler hvor stor en andel af indkomsten, der går til forbrug. Denne kvote har i løbet af opsvinget ligget konstant, hvilket vil sige, at danskerne ikke har brugt hele deres øgede indkomst på stigende forbrug. Den resterende del af indkomststigningen har danskerne i stedet brugt på at nedbringe gælden. De danske husholdninger står derfor bedre rustet til en økonomisk afmatning end i slutningen af seneste højkonjunktur. Den lavere lånefinansiering i

husholdningerne betyder samtidig, at forbrugsvæksten kan holdes oppe, på trods af at der skulle komme en afmatning af økonomien.

Væksten i beskæftigelsen har medført stigende lønninger. Samtidig er lønindkomsterne steget mere end forbrugerpriserne, hvilket gør, at flere danskere oplever, at deres købekraft stiger.

Erhvervsinvesteringerne har været stigende siden 2013, men stigningen aftog i 2019 i forhold til de foregående år. Den store stigning i 2018 hænger delvist sammen med en stor engangsinvestering i skibe, der påvirkede investeringerne meget positivt i det pågældende år. Derudover steg erhvervsinvesteringerne også kraftigt i starten af opsvinget, hvilket gør, at mange af virksomhedernes investeringer i nye maskiner, bygninger, software og lignende allerede er foretaget, og det kan dermed reducere de fremtidige investeringer.

Eksporten i dansk økonomi har de seneste år ligget højt. Dette fortsatte ind i 2019. En høj eksport følges oftest af en høj import. Dette var dog ikke tilfældet i 2019, hvor specielt medicinalbranchen bidrog meget til eksporten. Dette er en branche, der i lavere grad end resten af industrien er afhængig af import i deres produktion, hvilket forklarer noget af forskellen mellem importen og eksporten i 2019.

Allerede før Corona-virussen blev opfattet som en international økonomisk faktor, var ud-sigterne til den danske økonomi præget af forventningen om en generel afmatning. Usikkerheder om en mulig handelskonflikt mellem USA og Kina, samt Brexits betydning for sam-handlen lagde, og lægger stadig, en dæmper på vækstforventningerne. Det afspejler sig bl.a. i lavere forventninger til væksten i eksporten i 2020, som det fremgår af Tabel 1.1 nedenfor, der viser den faktiske udvikling indtil 2019, og den udvikling, Finansministeriet forventede før Corona-virussen. Disse forventninger vil blive korrigeret løbende.

Tabel 1.1 Udviklingen i BNP (Realvækst i pct.)

	Faktisk				Prognose	
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Bruttonationalprodukt	3,2%	2,0%	2,4%	2,2%	1,5%	1,4%
Import	3,7%	4,3%	3,6%	0,2%	2,2%	2,4%
Eksport	4,1%	4,6%	2,4%	1,9%	1,5%	2,2%
Privatforbrug	2,4%	1,6%	2,6%	1,9%	1,2%	1,6%
Offentligt forbrug	0,2%	1,0%	0,4%	0,6%	1,3%	0,4%
Investeringer	7,6%	2,5%	6,7%	1,2%	3,8%	2,8%

Anm.: På baggrund af den igangværende epidemi af corona-virus forventes det at Finansministeriet nedjusterer deres skøn for økonomien i 2020 og måske 2021.

Kilde: Danmarks Statistik (faktisk) og Økonomisk Redegørelse fra Finansministeriet (skøn).

1.2 Endnu en stigning i beskæftigelsen

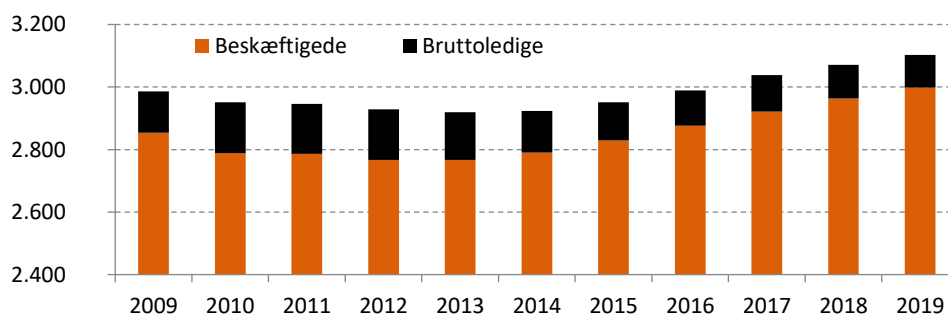
Igen i 2019 blev beskæftigelsesrekorden slået, efter at beskæftigelsen i 2018 lå på et rekordhøjt niveau. I løbet af 2019 kom der godt 35.000 flere i beskæftigelse i Danmark, hvilket bringer det samlede antal beskæftigede op på 3,0 mio. Samtidig med stigningen i beskæftigelsen er ledigheden i Danmark faldet fra 108.000 til 104.000. Det er derfor kun en lille andel af beskæftigelsesfremgangen, der kan forklares af et fald i ledigheden. Den primære årsag til den øgede beskæftigelse er derimod et stigende arbejdsudbud, der bl.a. kan tilskrives en højere tilbagetrækningsalder samt tilgang af udenlandsk arbejdskraft.

Før Corona-virussen blev kendt, var Finansministeriets skøn, at væksten i beskæftigelsen ville fortsætte i de kommende år om end på et lavere niveau. Da ledigheden i Danmark er lav, skal en potentiel vækst i beskæftigelsen primært komme fra andre sider. Tilbageføringsreformen fra 2011 vil i de næste år forhøje pensionsalderen og dermed øge arbejdsudbuddet, hvilket kan være en kilde til øget beskæftigelse. Modsat dette vil regeringen sikre sit valglofte om en mulighed for tidligere tilbageføring for samfundets nedslidte, der potentielt kan omfatte et større antal som forlader arbejdsmarkedet, hvilket vil have en klar negativ effekt på arbejdsudbuddet.

I takt med at ledigheden falder, har danske virksomheder også en tendens til at opleve en stigning i forgæves rekrutteringer. Andelen af forgæves rekrutteringer for hele det danske arbejdsmarked var i 2018 på det højeste niveau under denne højkonjunktur, mens den er faldet en smule i 2019. Virksomhederne oplever dog stadig vanskeligheder i forbindelse med rekruttering, hvor landbrug og skovbrug, samt bygge og anlæg er de brancher med størst rekrutteringsudfordringer. Dette håndterer virksomhederne ved, at de i omkring halvdelen af de forgæves rekrutteringer ender med at ansætte en person, der ikke besidder de ønskede kvalifikationer.¹

I den aktuelle konjunktursituation er der behov for både kortsigtede og langsigtede tiltag. De kortsigtede tiltag bør sikre erhvervslivets likviditet og indkomst, samtidig med at indkomstgrundlaget for de beskæftigede sikres. De langsigtede tiltag bør bidrage til at sikre arbejdsudbuddet på et hensigtsmæssigt niveau og sikre, at arbejdsstyrken har de relevante kompetencer for at kunne deltage på arbejdsmarkedet. Selvom arbejdskraftens internationale mobilitet ikke under den nuværende Corona-krise er noget, landene understøtter, så er der på sigt behov for at sikre danske virksomheders øgede adgang til at rekruttere udenlandsk arbejdskraft.

Figur 1.1 Udviklingen i arbejdsudbuddet (opgjort i 1.000 personer)

Anm.: Beskæftigede er personer, der har arbejdet mindst én betalt time i referenceugen, eller som er selvstændige eller medarbejdende familiemedlemmer.

Kilde: Danmarks Statistik.

1.3 Prisstigninger på boligmarkedet

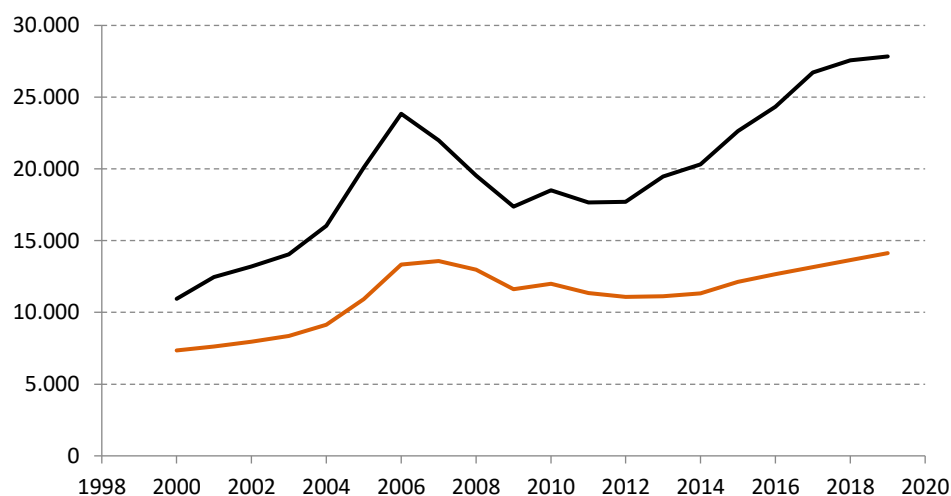
2019 bød endnu engang på prisstigninger på boligmarkedet. Størst var stigningen på markedet for parcel- og rækkehuse, der i 2019 fortsatte med en vækstrate på omkring 4 pct., hvilket er nogenlunde det samme som i de foregående år. Denne positive og stabile vækst i huspriserne har stået på siden 2014.

¹ Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering (STAR), Rekrutteringssurvey december 2019.

Tendensen for priserne på markedet for ejerlejligheder er lidt anderledes. Dette marked har været kendetegnet af høje prisstigninger på i gennemsnit 9 pct. om året i perioden fra 2013 til 2017. Derefter er prisstigningerne fladet ud, og priserne på ejerlejligheder steg i 2019 således kun med 1 pct. Der er en række mulige forklaringer på udviklingen. Forklaringerne er ikke nødvendigvis modstridende, men kan alle være dele af en samlet forklaring. En forklaring er, at ejerlejlighedsmarkedet typisk reagerer hurtigere end markederne for parcelhuse og rækkehuse, og at udviklingen på de sidstnævnte markeder følger ejerlejlighedsmarkedet med en tidsforsinkelse. Udviklingen på ejerlejlighedsmarkedet kan derfor afspejle, at en konjunkturaufmatning er på vej, og at markederne for parcelhuse og rækkehuse endnu ikke har reageret herpå. En anden forklaring er, at det øgede udbud af ejerlejligheder efter flere års vækst i nybyggeriet lægger et nedadgående pres på priserne.

Realkreditrenterne har i de seneste år været på et meget lavt niveau. De lave lange renter har fået flere danskere til at vælge fastforrentede realkreditlån. Dette skaber en øget sikkerhed om husholdningernes økonomi og giver øget robusthed overfor renteændringer i både renter. Dette vil kombineret med stigningen i den disponible indkomst understøtte boligpriserne. Ligeledes vil den øgede indkomst og friværdis give husholdningerne muligheden for at renovere et badeværelse eller køkken – eller foretage energirenovering af boligen.

Figur 1.2 Prisudviklingen på boligmarkedet (kr./m²), løbende priser

Anm.: Tallene viser 3. kvartal i det pågældende år.
Kilde: Finans Danmark.

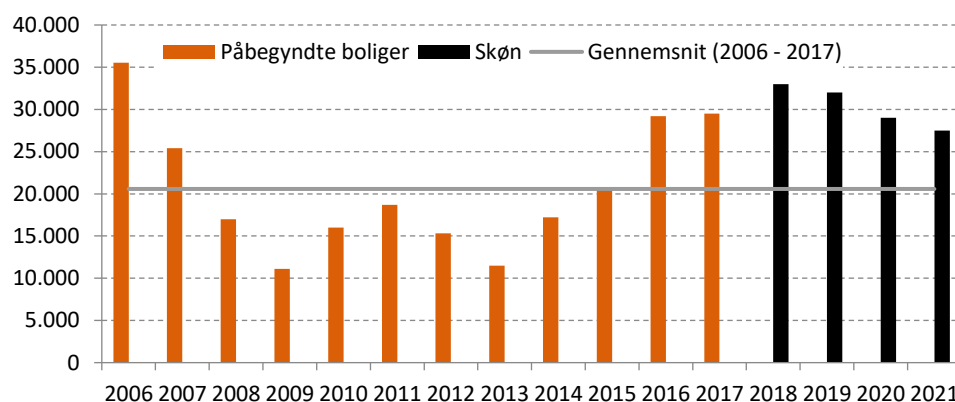
1.4 Påbegyndt nybyggeri

De seneste mange års stigende boligpriser og det lave renteniveau har gjort det muligt for husholdningerne at bruge flere penge på at renovere og vedligeholde boliger. Samtidig er antallet af opførte boliger på et meget højt niveau. Foreløbige tal for bygge- og anlægsbranchens produktion i 2019 ligger på 303,1 mia. kr., hvilket i løbende priser er en stigning på 2,5 pct. i forhold til året inden.

Byggeriet er siden 2013 gået markant frem, og det påbegyndte byggeri er steget i alle årene fra blot 11.500 påbegyndte boliger i 2013 til 29.500 i 2017. Foreløbige tal tyder på, at antallet af påbegyndte boligbyggerier også i 2018 steg til 33.000, hvilket er det højeste antal påbegyndte boligbyggerier i et enkelt år under dette opsving. Skønnene fra Dansk Byggeri pegede inden Corona-virussen da også i retning af et svagt fald fra toppen i 2018, men at nybyggeriet fortsat holder et meget højt niveau i de kommende år. Indberetningerne for antallet af påbegyndte boligbyggerier kommer med noget forsinkelse. Derfor er tallene fra 2018 og 2019 skøn som Dansk Byggeri har lavet på baggrund af foreløbige tal fra Danmarks Statistik.

En kombination af høje og stigende boligpriser samt et lavt renteniveau har gjort investering i boligbyggeri til en attraktiv mulighed. En af grundene til, at toppen af påbegyndte boliger skønnes at være nået i 2018, er, at ændringer i skatteregler gør, at hvis man overtager sin bolig inden udgangen af 2020, så får man en skatterabat. Dette kan have fremrykket nogle boliginvesteringer for at få dem færdige i tide for skatterabatten. Det er specielt antallet af påbegyndte lejlighedsbyggerier, der ventes at falde med 1.500 fra 2018 til 2019 som følge af rabatten.

Figur 1.3 Påbegyndt boligbyggeri (antal)

Anm.: Note: 2018-2021 er skøn, da der er en vis forsinkelse på endelige tal. Gennemsnit er af de faktiske tal i 2006-2017. På baggrund af den igangværende epidemi af Corona-virus forventes det, at der kommer forskydninger i byggeriet i 2020 og 2021.

Kilde: Dansk Byggeri. Konjunkturanalyse oktober 2019.

Påbegyndt erhvervsbyggeri har de seneste par år også haft en positiv udvikling, men dog ikke med samme vækstrate som påbegyndte boliger. Den svagt positive udvikling forventes at fortsætte de kommende år. Anlægsbranchen har i længere tid haft pæne stigninger i produktionsværdien fra 48,2 mia. kr. i 2010 til 74,2 mia. kr. i 2018 i løbende priser. Forventningen er, at produktionen i 2019 var på tilsvarende niveau, og før Corona-virussen var forventningerne til 2020, at produktionen ville blive på dette niveau, hvilket i faste priser svarer til et lille fald. Når arbejdet på Femern Bælt forbindelsen i 2021 forventes at blive igangsat, så vil aktiviteten i anlægsbranchen dog igen stige.

1.5 Klimaet og erhvervsskolerne

Det er i år, at vejen til at opfylde målsætningen om at nå de 70 pct. reduktion i Danmarks CO2 udledning skal planlægges og vedtages i Folketinget. Der vil komme en lang række forslag fra de nedsatte klimapartnerskaber som sammen med indførelsen af en forventelig

omlægning af afgifterne på energi vil starte en generel ændring af dansk erhvervslivs måde at producere. Dette kan øge behovet for installatører og dermed sikre branchen et solidt afsæt i de kommende år. Regering og Folketing skal også i det lys overveje hvordan erhvervsskolerne kan tilgodeses således, at flere af en ungdomsårgang søger ind og får en faglært uddannelse.

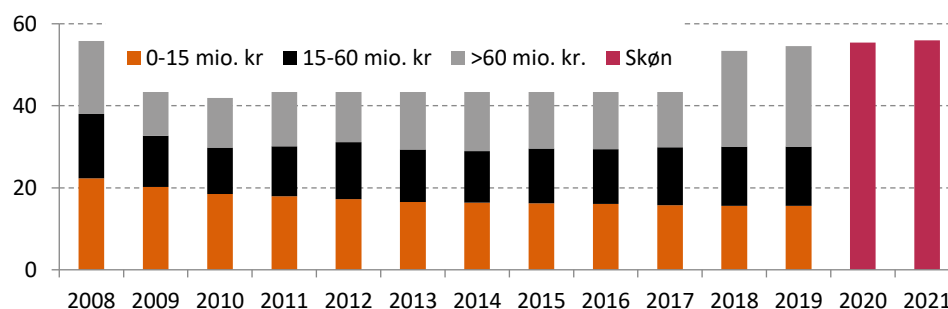
2. Installationsbranchens aktivitet

Omsætningen i installationsbranchen steg igen i 2019 til nu at være oppe på 54,6 mia. kr. Dette svarer til en stigning på 2,3 pct. i forhold til 2018. Denne stigning er dog lavere end den har været i de seneste mange år. Forventningerne til branchens fremtidige omsætning er usikre. Corona-virussen vil have en negativ effekt på dansk økonomi og installationsbranchen på kort sigt. Konsekvenserne på længere sigt kan derimod være svære at spå om. Branchens langsigtede drivers er dog stadig i markedet og påvirkes ikke af virussen. Alle skøn for 2020 og 2021 er udarbejdet af TEKNIQ Arbejdsgiverne.

2.1 Aftagende vækst i 2019

Omsætningstallene fra Danmarks Statistik viser, at omsætningen i installationsbranchen i 2019 fra 53,4 til 54,6 mia. kr. Det er første gang siden 2013, at branchen har oplevet en vækstrate på under 3 pct. Elbranchens omsætning var i 2019 på 31,0 mia. kr., hvilket svarer til en stigning på 3,5 pct. i forhold til 2018, og elbranchen er dermed den drivende faktor bag den samlede stigning i installationsbranchen. Vvs-branchens omsætning steg fra 2018 til 2019 med 0,7 pct. til et niveau på 23,6 mia. kr. Dette kommer dog efter en række år med vækstrater på over 4 pct. i vvs-branchen.

Figur 2.1 Installationsbranchens omsætning fordelt på virksomhedsstørrelse (Mia. kr. 2020-priser)

Anm.: [Tekst]

Kilde: Danmarks Statistik, særkørsel (faktiske) og TEKNIQ Arbejdsgiverne (skøn).

Installationsbranchens vækst understøttes af et bredt funderet opsving i den danske økonomi. Den stigende indkomst og friværddi i Danmark har givet husholdningerne muligheden for at investere i køb eller renovering af boligen. Samtidig er erhvervslivet begyndt at efterspørge mere moderne installationer. Der er høj aktivitet i byggebranchen, og da tekniske installationer udgør en stigende del af moderne byggeri, bidrager det i høj grad til branchens vækst. I 2019 stagnerede aktiviteten dog på bygge- og anlægsområdet, hvilket også har kunnet ses i væksten i installationsbranchen, der ikke har oplevet samme vækstrate i 2019 som i tidligere år.

Omsætningen i installationsbranchen er fra 2013 til 2019 steget fra 44,6 mia. kr. til 54,6 mia. kr., hvilket svarer til en realvækst på godt 22 pct. Branchens omsætning er dermed kun 2,3 pct. lavere end rekordniveauet i 2008, hvor omsætningen var på 55,8 mia. kr. (2020-priser). Elbranchen ligger nu 0,5 mia. kr. eller 1,6 pct. højere end det tidligere rekordniveau i 2007, mens vvs-branchen er 2,3 mia. kr. eller 9,0 pct. fra branchens højest registrerede omsætning i 2008.

Over en femårig periode er omsætningen i installationsbranchen vokset med 18,5 pct. Til sammenligning er den generelle vækst i BNP i den samme periode 12,8 pct. Installationsbranchen har således klaret sig bedre end den generelle danske økonomi.

Service, reparation og vedligeholdelse har traditionelt udgjort den største del af omsætningen i installationsbranchen, men de seneste år har aktiviteten for nybyggeri og tilbygning været tiltagende, og de to aktiviteter fylder næsten det samme nu. Opdelt på områder fylder arbejdet med boligejendomme mest i 2019 efterfulgt af hhv. erhvervs- og offentlige ejendomme.

2.2 Virksomhederne bliver større

Væksten i installationsbranchen har i de seneste år udelukkende været hos de store virksomheder. Omsætningen blandt de store virksomheder er fra 2013 til 2019 steget med knap 10 mia. kr., hvilket svarer til hele omsætningsvæksten i branchen. I samme periode er omsætningen faldet lidt blandt de små virksomheder og steget lidt blandt de mellemstore virksomheder. De store virksomheders markedsandel er således steget fra 34 pct. i starten af opsvinget i 2013 til at ligge på 45 pct. i 2019. Dette hænger dog også sammen med, at antallet af både små og mellemstore virksomheder er faldet, mens antallet af store virksomheder er steget.

Der er flere ting, der kan forklare disse tendenser. Den primære forklaring er, at flere af de små og mellemstore virksomheder har haft stor organisk vækst og dermed nu indgår i kategorien store virksomheder og udgår af de andre kategorier. En anden forklaring kan være opkøb og fusioner i branchen, som kan få antallet af store virksomheder og deres samlede omsætning til at stige. En tredje forklaring kan være, at væksten primært har været i de virksomheder, der var store i 2013.

Tabel 2.1 Udvikling i virksomhedernes størrelse

Årlig omsætning	Antal virksomheder		Markedsandel	
	2018	2019	2018	2019
0-15 mio. kr.	4.005	3.972	29%	28%
15-60 mio. kr.	525	517	27%	27%
>60 mio. kr.	109	121	44%	45%
Total	4.638	4.610	100%	100%

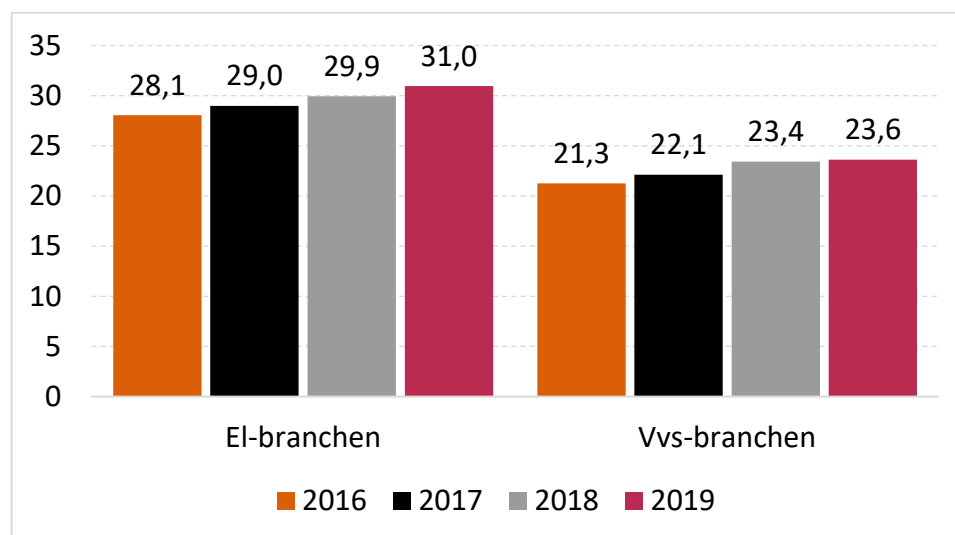
Anm.: Procenterne summer ikke altid til 100 på grund af afrunding.

Kilde: Danmarks statistik (særkørsel) og egne beregninger.

2.3 Elbranchen med stabil vækst

Realvæksten i elbranchen har i de seneste tre år ligget meget stabilt omkring 3-3,5 pct. årligt. I samme periode har vvs-branchens årlige vækstrate svinget fra hele 6,0 pct. i 2018 til 0,7 pct. i 2019. Vvs-branchen er mere følsom over for ændringer i byggeri og boligrenovering end elbranchen. Boligejendomme udgjorde således 38 pct. af vvs-branchens omsætning i 2019, mens det kun udgjorde halvdelen for elbranchen, der dog har flere erhvervs- og industrikunder. Stigningen i det påbegyndte byggeri fra 2017 til 2018 samt faldet fra 2018 til 2019 kan forklare store dele af udsvingene i omsætningsvæksten for vvs-branchen. Dette gav også udslag i beskæftigelsen, der i 2019 steg med 3,4 pct. i elbranchen, mens vvs-branchen ikke oplevede nogen ændring.

Figur 2.2 Omsætning i el- og vvs-branchen (Mia. kr., 2020-priser)

Anm.: [Tekst]

Kilde: Danmarks Statistik (særkørsel).

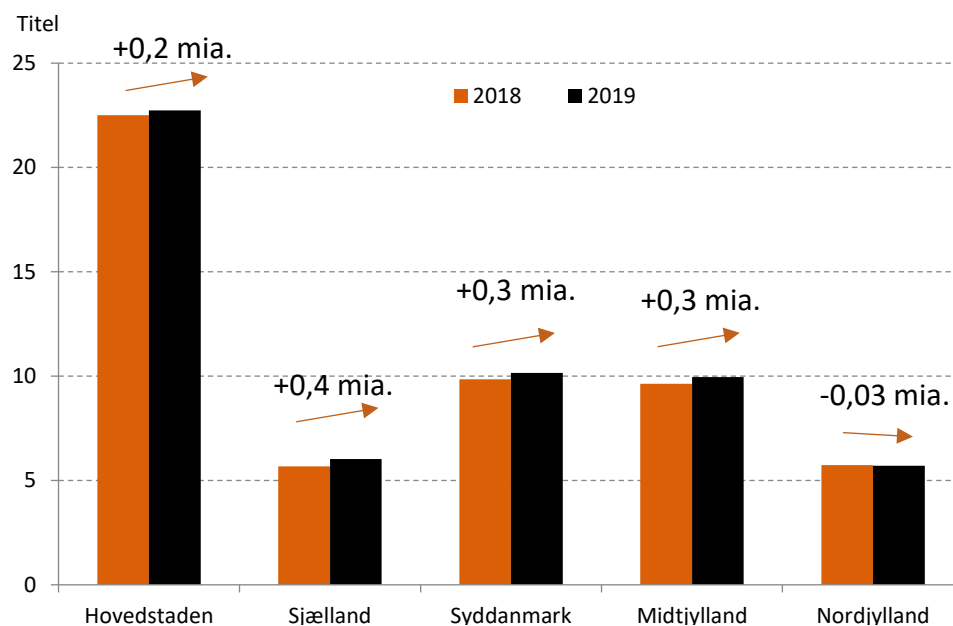
2.4 Landsdækkende vækst

Omsætningsvæksten i installationsbranchen har med undtagelse af Region Nordjylland været bredt funderet over alle regioner i Danmark. Sidste år oplevede Nordjylland heller ikke nogen stigende omsætning. Dette kommer dog efter et par år, hvor installationsbranchen i Nordjylland har haft pæne vækstrater.

Den største samlede omsætning i branchen ligger hos virksomhederne i Region Hovedstaden. Dette kan dog forklares ved, at Region Hovedstaden er den mest folkerige region i landet, samt at flere af de store virksomheder har deres hovedsæde (cvr-nummer) placeret i denne region, hvilket medfører, at virksomhedens omsætning registreres, placerer hele virksomhedens omsætning i denne region.

Selvom væksten siden opsvingets begyndelse i 2013 har været bredt funderet over hele landet, så har Region Hovedstaden oplevet de største stigninger med over 30 pct. realvækst fra 2013 til 2019. En stor del af disse stigninger kan forklares af de mange bolig- og anlægsinvesteringer, der i de seneste år har været i hovedstadsområdet.

Figur 2.3 Regional udvikling i installationsbranchens omsætning (Mia. kr. 2020-priser)

[Tekst]

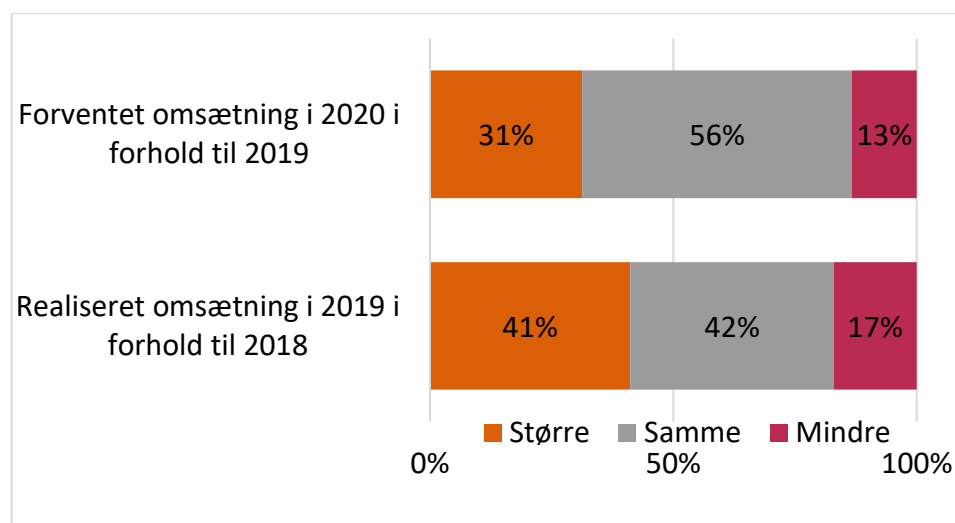
Kilde: Danmarks Statistik (særkørsel) og egne beregninger.

2.5 Virksomhedernes forventninger

Hele 41 pct. af TEKNIQ Arbejdsgivernes medlemsvirksomheder havde en højere omsætning i 2019 end i 2018, mens kun 17 pct. oplevede et fald. Det viser medlemsundersøgelsen udført af TEKNIQ Arbejdsgiverne fra starten af 2019. Dette vidner om, at mange virksomheder fortsat nyder godt af opsvinget.

Samlet set har virksomhederne svaret, at de har haft en vækst på 5,8 pct. i 2019. Væksten, som tager udgangspunkt i medlemsundersøgelsens besvarelser, er højere end den vækst, som Danmarks Statistik har registreret for branchen. Forskellen skyldes blandt andet, at medlemsbesvarelserne er påvirket af opkøb og fusioner, og at tallene fra Danmarks Statistik er baseret på tal for det samlede installationsmarked. Derudover er det ikke alle virksomheder, der har svaret i medlemsundersøgelsen, hvilket kan påvirke tallene.

Forventningerne til fremtiden er ligeledes positive i installationsbranchen, hvor knap en tredjedel af respondenterne forventer en stigende omsætning i 2020 i forhold til 2019, mens kun 13 pct. forventer et fald i omsætningen. Samlet forventer respondenterne en vækst på hele 7,3 pct. i hele branchen. Elbranchen forventer en højere vækst i 2020 end vvs-branchen, hvor elbranchen forventer en omsætningsvækst på hele 8,0 pct. mod en vækst på 6,4 pct. for vvs-branchen. Det er generelt de store virksomheder, der forventer en høj vækst, mens de mindre virksomheder forventer lidt lavere vækstrater.

Figur 2.4 Udvikling i 2018 og forventningen til 2019 (pct.)

[Tekst]

Kilde: TEKNIQ Arbejdsgivernes medlemsundersøgelse primo 2020.

2.6 TEKNIQ Arbejdsgivernes skøn for 2020 og 2021

Udsigterne til fremtiden er usikre. Corona-virussen sætter en stopper for økonomi og produktion, hvilket kan påvirke installationsbranchen i kommende år.

Installationsvirksomhederne var før Corona-virussen fortsat optimistiske, og mange af vækstdriverne fra 2019 ser ud til at fortsætte i de kommende år. Dansk økonomi har haft en lang og positiv udvikling, hvilket skaber grundlag for fremgang i installationsbranchen. Boligmarkedet har det godt, erhvervsinvesteringerne øges, om end i et lavere tempo, og den teknologiske og digitale udvikling giver nye muligheder.

Det offentlige bidrager fortsat med mange opgaver, mens bygge- og renoveringsaktiviteten i det private ligeledes er på et højt niveau. Det gælder særligt boligbyggeriet i de store byer, hvor der er stor aktivitet, men forventningen er dog til, at det toppede i 2018 og 2019. Stor købekraft hos forbrugerne, stigende friværdi og fremgang på boligmarkedet øger muligheden for private boligrenoveringer. Med stigende fokus på teknisk installation og energirenovering spiller installationsbranchen en stadig større rolle i både samfundet og i byggeriet. Mange af de store offentlige projekter er i gang eller afsluttes i de kommende år, men Femern Bælt-forbindelsen igangsættes efter planen i 2021.

TEKNIQ Arbejdsgiverne skønner...

2.7 Udvikling i nybyggeri og reparation

TEKNIQ Arbejdsgivernes medlemsundersøgelse viser, at 49 pct. af omsætningen i 2019 kom fra nybyggeri og tilbygning, mens de resterende 51 pct. kom fra service, reparation og vedligeholdelse. Der er således sket et skifte fra 2013, hvor 40 pct. af medlemsvirksomhedernes omsætning lå i nybyggeri og tilbygning, mens de resterende 60 pct. af omsætningen lå i

service, reparation og vedligeholdelse. Dette betyder dog ikke, at omsætningen inden for service, reparation og vedligeholdelse er faldet. Det betyder blot, at væksten i omsætning inden for nybyggeri og tilbygning er steget relativt mere i de seneste år.

Af den samlede omsætning på 54,6 mia. kr. i 2019 kan 27,0 mia. kr. derfor henføres til nybyggeri og tilbygning, og 27,6 mia. kr. kan henføres til reparation, vedligeholdelse og service.

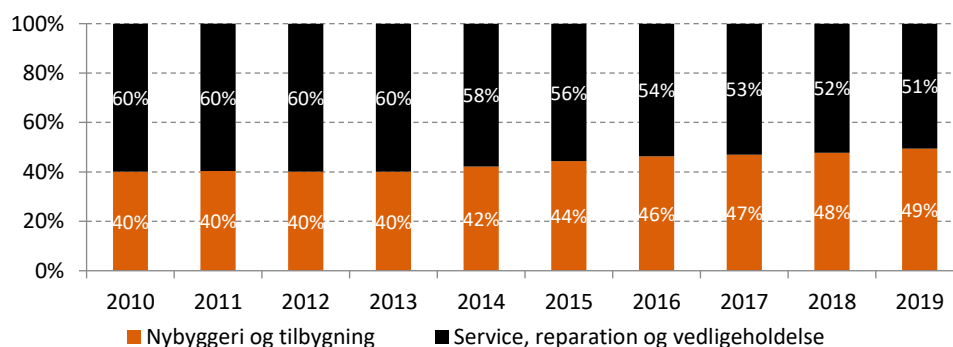
Nybyggeri og tilbygning

TEKNIQ Arbejdsgiverne skønner...

Reparation, vedligeholdelse og service

TEKNIQ Arbejdsgiverne skønner...

Figur 2.5 Omsætning i Installationsbranchen fordelt på arbejdets art

[Tekst]

Kilde: TEKNIQ Arbejdsgivernes medlemsundersøgelse 2010-2020.

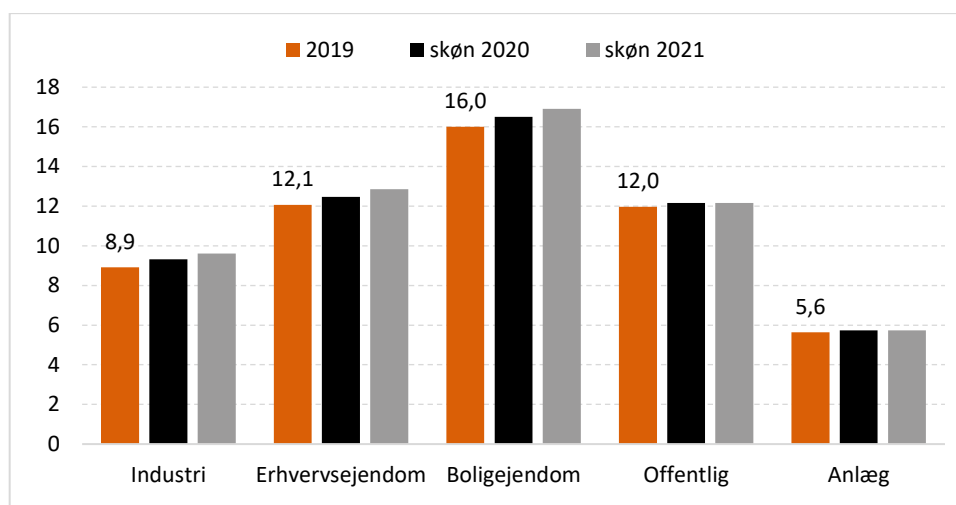
2.8 Udvikling i ejendomstyper

TEKNIQ Arbejdsgivernes medlemsundersøgelse viser, at den største del af omsætningen i 2018 kommer fra arbejde på boligejendomme (29 pct.), herefter følger erhvervsejendomme (22 pct.), offentlige bygninger (22 pct.), industri (16 pct.) og anlæg (10 pct.).

En meget stor del af vvs-branchens omsætning kommer fra arbejde på boligejendomme. Elbranchens omsætning er derimod mere ligeligt fordelt mellem industri, erhverv, offentlige ejendomme, boliger og anlæg.

I 2020 ser både vvs- og el-virksomhederne det største potentiale i hhv. erhvervsejendomme og boligejendomme. I elbranchen forventer 33 pct. af virksomhederne, at omsætningen inden for erhvervsejendomme stiger, mens 26 pct. af vvs-virksomhederne forventer en højere omsætning fra opgaver på erhvervsejendomme.

Figur 2.6 viser TEKNIQ Arbejdsgivernes prognose for aktivitetsudviklingen på de forskellige ejendomstyper i 2019 og 2020.

Figur 2.6 Omsætning i Installationsbranchen - Ejendomsstyper

Anm.: Svarene er vægtet i forhold til antal ansatte i virksomhederne.

Kilde: TEKNIQ Arbejdsgivernes medlemsundersøgelse primo 2020, Danmarks Statistik (særkørsel), TEKNIQ Arbejdsgiverne (skøn).

Industri

I takt med at vi kommer længere ind i det økonomiske opsving, og kapacitetsbegrænsningerne øges, kan mangel på arbejdskraft eller dyr arbejdskraft gøre det fordelagtigt for virksomhederne at investere i nye maskiner og automatisering. Når industrien efterspørger mere moderne og effektive industribygninger, forventes det at give mere arbejde til de virksomheder i installationsbranchen, der beskæftiger sig med industri.

Installationsbranchens kompetencer inden for intelligente bygningsinstallationer, automatisering, robotteknologi og energioptimering er meget efterspurgt. Det er særligt virksomhederne i elbranchen, der forventer en større omsætning inden for industrien i 2020, hvor 25 pct. af el-virksomhederne forventer en stigende omsætning inden for industrien. TEKNIQ Arbejdsgiverne skønner...

Erhvervsjendomme

Det lange opsving i dansk økonomi har påvirket erhvervsbyggeriet positivt, og Dansk Byggeri forventer, at opførelse af nybyggeri af erhvervsjendomme forventer Dansk Byggeri vil stige, om end i begrænset omfang. Antallet af ledige erhvervsjendomme har længe været faldende, og lejepriserne inden for produktionslokaler har samtidig været stigende, hvilket har gjort det attraktivt at bygge nyt.² Forventningen til en stigning skyldes bl.a. lager- og produktionsbygninger, der i de seneste år har haft en høj og stigende kapacitetsudnyttelse. Ligeledes er der i disse år en stor stigning i nybygning af hoteller. Den positive tendens er dog ikke på samme måde gældende for kontorejendomme og ejendomme til detailhandel, der i løbet af 2019 i højere grad er blevet ledige.

Det stigende behov for, at virksomhederne kan udvide deres produktion, og det faldende antal ledige erhvervsjendomme betyder, at der er et behov for at tilpasse og renovere de ejendomme, der står tomme. Renovering og modernisering kan forbedre på lagerpladsen på eksisterende lagre, ligesom et stigende fokus på energieffektivisering kan have en positiv påvirkning på installationsbranchen.

² Dansk Byggeri, Konjunkturanalyse, oktober 2019

TEKNIQ Arbejdsgiverne skønner...

Boliger

Boligbyggeriet har igennem en årrække været stigende, og det har i høj grad været behovet for flere boliger i større byer, der har drevet udviklingen. De foreløbige tal viser, at påbegyndte boliger i 2018 og 2019 var på sit højeste niveau under dette opsving.³ Dette var drevet af en fremskyndelse af boligbyggeri, på grund af skatteændringer, der giver skatterabat, hvis man overtager sin bolig inden 2020. Ligeledes blev der i 2016 og 2017 givet tilsagn til nybyggeri af mange almene boliger, hvoraf mange af disse påbegyndte i 2019. Da disse investeringer er foretaget, vil forventningerne til påbegyndt boligbyggeri i de kommende år være lavere. Eftersom en stor del af installationsbranchens rolle i nybyggeri - specielt for elbranchen, sker sent i processen, kan branchen dog stadig have fordel af det høje niveau af nybyggeri i 2019.

Det stigende antal bolighandler resulterer i boligrenoveringer før og efter handleerne. Lave renter, stigende indkomster, Boligjobordningen og stigende friværdi betyder, at boligejerne har flere midler til boligforbedringer. Det samlede boligbyggeri er efter mange års stigninger kommet op på et meget højt niveau. Det forventes dog at falde en smule i de kommende år.

TEKNIQ Arbejdsgiverne skønner...

Offentlige ejendomme

Installationsbranchens aktivitet inden for boligområdet ligger fortsat højt og forventes også at gøre det i de kommende år. Det er særligt opførelsen af hospitaler, som topper nu. Den samlede projektsum for de nye hospitaler er på 56,4 mia. Kr., og da byggerierne er meget "teknik-tunge", har det en afsmittende effekt på installationsbranchen.

Arbejdet med hospitalerne er for længst begyndt og ventes at toppe aktivitetsmæssigt i 2019-2021. Regeringens forståelsespapir byder dog på ambitiøse klimamål, heriblandt energieffektivisering af offentlige bygninger, som kan påvirke installationsbranchens aktivitet positivt. Ligeledes er der igangsat en del byggeri og renovering af blandt andet universiteter og skoler, som også vil påvirke installationsbranchens omsætning positivt.

TEKNIQ Arbejdsgiverne skønner...

Anlæg

Den del af installationsbranchens omsætning, der kommer fra anlæg, ligger på et stabilt niveau. Metroarbejdet på Cityringen blev i 2019 afsluttet, og herefter arbejdes videre med Nord- og Sydhavnslinjerne frem mod 2024. Anlægsområdet er generelt præget af, at der i disse år afsluttes flere projekter, end der startes. Der er dog stadig planlagt flere større projekter såsom Femern Bælt-forbindelsen og en række baneinvesteringer. Med den grønne energiaftale i 2018 kan der ses frem til en række initiativer, som øger anlægsaktiviteterne i fremtiden, heriblandt etableringen af tre vindmølleparker frem mod 2030.

Flere af de udenlandske entreprenører, som konkurrerer med de danske virksomheder, medbringer selv arbejdskraft og maskiner. Dette gør, at kapacitetspresset i den del af installationsbranchen, der ligger inden for anlæg er derfor mindre end tidligere antaget.

TEKNIQ Arbejdsgiverne skønner...

³ Dansk Byggeri, Konjunkturanalyse, oktober 2019

Tabel 2.2 Udvalgte bygge- og anlægsprojekter

Projekt	Periode	Budget
Letbaner (Aarhus, København og Odense)	2014-2025	10,8
Femern Bælt-forbindelsen	2019-2028	55,1
Infrastruktur - vejområdet (inkl. Storstrømsbroen)	2013-2023	8,3
Energiforsyning	2016-2021	63,1
Miljø (vandforsyning, spildevand mm.)	2016-2021	41,1
Hospitaler	2008-2032	56,4
Metro - Nordhavnslinjen	2014-2020	3,2
Metro - Sydhavnslinjen	2018-2024	9,4
Projekter under bygningsstyrelsen (Universiteter, skoler, politiet mm.)	2016-2024	8,0
Nyt signalsystem	2009-2030	20,1
Ringsted-Femern banen	2016-2024	9,5
Elektrificering af baner	2013-2027	7,3
Apple datacenter, Viborg	2016-2020	6,3
Google datacenter, Fredericia	2015-2020	4,5
Kriegers Flak	2016-2021	3,5
Carlsberg Byen	2013-2024	7
Køge Kyst	2015-2035	2,5

Anm.: Tallene i tabellen er i forskellige prisniveauer, og tabellen skal derfor læses med forsigtighed. Tabellen er medtaget for at skabe et overblik over større projekter.

Kilde: Transport-, bygnings- og boligministeriet, godtsygehusbyggeri.dk, og Dansk Byggeri.

2.9 Udvikling i el- og vvs-branchens forretningsområder

Kundernes forventninger til installationsbranchen ændrer sig hele tiden. Ændrede kunde-krav, ny teknologi, politiske målsætninger og skiftende konjunkturer indebærer, at installationsbranchens forretningsområder hele tiden udvikler sig. Integration og styring af de tekniske installationer med energibesparende egenskaber oplever en stigende efterspørgsel. I industrien fylder styring, automatisering og energieffektivisering meget, mens indeklima og energioptimering fylder meget i boliger og kontorbygninger, og et højt niveau af nybyggeri gør, at det traditionelle installationsarbejde fylder meget.

Den årlige udvikling i forretningsområdernes omsætning skal læses med forbehold, da virksomhederne kan have svært ved at adskille specialerne fra hinanden og fra traditionelt installationsarbejde. Ligeledes kan analysen blive påvirket, hvis større og mere specialiserede virksomheder svarer i et år, men undlader at svare i andre år.

Elbranchens forretningsområder

Knap halvdelen af elbranchens samlede omsætning ligger ifølge virksomhederne fra TEKNIQ Arbejdsgivernes medlemsundersøgelse stadig i traditionelt installationsarbejde. Denne andel virker dog til at være faldende, hvilket måske kan forklares af et lille fald i byggeriet i 2019. Med udgangspunkt i elbranchens samlede omsætning i 2019, kan omsætningen fra traditionelt installationsarbejde opgøres til 15,0 mia. kr. i 2019.

Sammenlignet med sidste års medlemsundersøgelse er den største forskel i forretningsområdernes omsætning, at andelen, der ligger i tele- og datainstallationer, ser ud til at stige til hele 18 pct. i 2019. Meget af denne stigning kan dog forklares med, at flere store

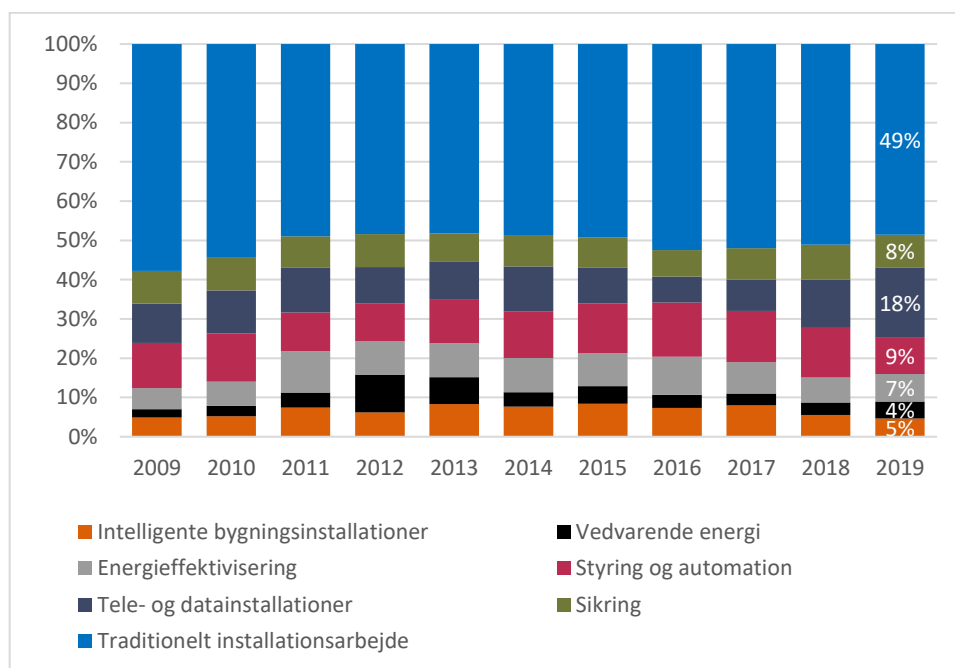
virksomheder med speciale i tele- og datainstallationer, som ikke svarede sidste år, har svaret i år. Noget af stigningen kan dog også forklares af hospitalsbyggeri, etablering af fibernet samt IT-automation i industrien.

Omsætningen i styring og automation er faldet lidt og udgjorde i 2019 9 pct. af omsætningen, svarende til 2,8 mia. kr. Industriproduktionen præges i disse år af automatisering og robotteknologi. Det er et forretningsområde med en høj grad af kompleksitet, der giver arbejde til de mest specialiserede automationsvirksomheder.

Energieffektivisering udgør i 2019 7 pct. af elbranchens omsætning, svarende til en omsætning på 2,2 mia. kr. i 2019. Sammenlignet med 2018 svarer dette til en stigning på et procentpoint. Da energieffektivisering efterhånden er blevet en generisk del af flere af elbranchens forretningsområder, kan det være svært at adskille energieffektivisering fra de andre forretningsområder – og derfor kan stigningen godt være større. Derudover sker der en lille stigning i den rapporterede andel af omsætningen, der ligger i både vedvarende energi og energieffektiviseringer. På trods af dette ligger begge forretningsområder stadig meget lavt på hhv. 4 og 7 pct. Herudover faldt intelligente bygningsinstallationers andel af omsætningen fra 6 pct. i 2018 til 5 pct. i 2019. Omsætningen var i 2019 på 1,4 mia. kr.

Sammenlignet med 2018 er andelen for vedvarende energi og sikring hhv. steget og faldet med en procentpoint. Forretningsområderne havde i 2019 en omsætning på hhv. 1,3 mia. kr. og 2,6 mia. kr.

Figur 2.7 Forretningsområder i elbranchen (andel af omsætning i pct.)

Anm.: Svarene er vægtet i forhold til antal ansatte i virksomhederne. Sammenlignet med sidste år, er der flere store virksomheder, der næsten udelukkende arbejder med tele- og datainstallationer, som har svaret på spørgeskemaet.
Kilde: TEKNIQ Arbejdsgiverne's medlemsundersøgelse 2010-2020.

Elbranchens forventninger

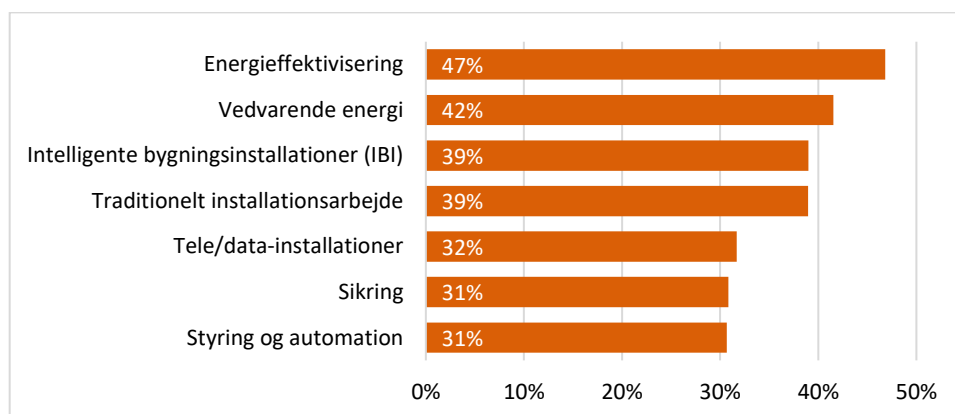
Generelt ser elbranchen positivt på udsigterne til fremtiden, og størstedelen af TEKNIQ Arbejdsgiverne's medlemmer forventer da også en vækst i flere af deres forretningsområder.

Virksomhederne har ligesom sidste år størst forventninger til stigninger i energieffektivisering. Således forventer hele 47 pct. af virksomhederne, at deres omsætning inden for energieffektivisering vil stige om fem år. Forventningerne til dette område har i en årrække været høje, men uden at omsætningen er vokset som forventet, og i 2019 fyldte det stadig kun 7 pct. af el-virksomhedernes samlede omsætning. En forklaring på de store forventninger til dette område kan bl.a. være regeringens forståelsespapir, der lægger op til investeringer i energibesparelser på offentlige ejendomme.

Virksomhederne har også store forventninger til, at omsætningen inden for vedvarende energi vil stige. 42 pct. af virksomhederne forventer omsætningsvækst inden for dette område om fem år. Dette område lå også højt sidste år, hvor 36 pct. forventede en stigning. Energiforliget fra 2018, der bl.a. etablerer tre havvindmølleparker inden for de kommende år, kan være en driver for denne forventning.

Traditionelt installationsarbejde er derimod et forretningsområde, hvor en lavere andel af virksomhederne forventer, at omsætningen vil stige om fem år. Her forventer 39 pct. af virksomhederne en stigning mod 45 pct. sidste år. En forklaring på dette kan være det faldende antal påbegyndte boligbyggerier, der forventes i de kommende år.

Figur 2.8 Forventninger til elbranchens forretningsområder om fem år (andel af stigning besvarelser)

[Tekst]

Kilde: TEKNIQ Arbejdsgivernes medlemsundersøgelse primo 2019.

Vvs-branchens forretningsområder

Størstedelen af vvs-branchens arbejde går stadig under kategorien traditionelt installationsarbejde, som udgør 52 pct. af virksomhedernes samlede omsætning. Markedsandelen for traditionelt installationsarbejde er steget over de seneste år, og i 2019 var omsætningen på dette område 12,2 mia. kr.

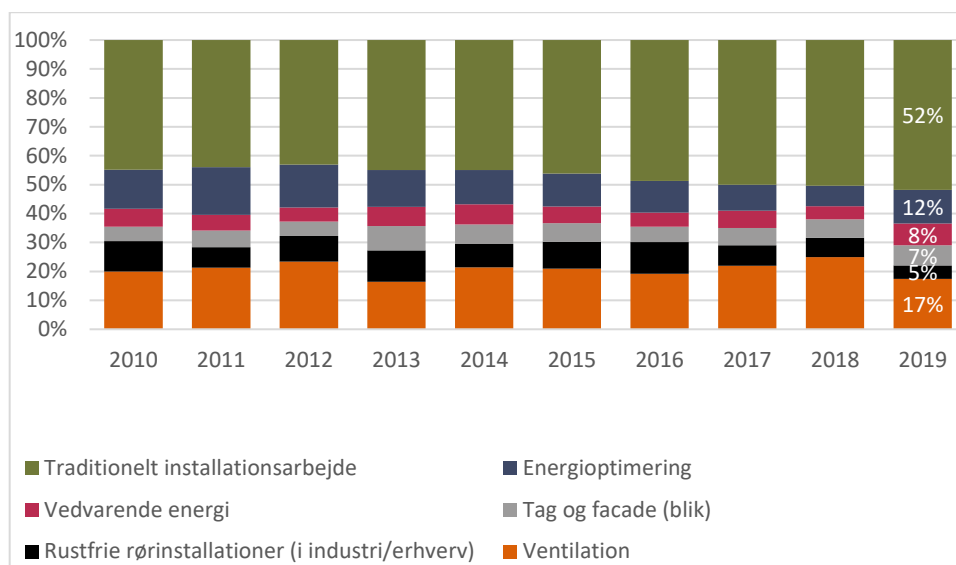
Ventilation er det næststørste område med en markedsandel på 17 pct. Dette svarer til en omsætning på 4,1 mia. kr. Andelen af omsætningen, der ligger på dette område er faldet markant i forhold til sidste år, hvor den lå på 22 pct. Dette fald hænger dog sammen med, at flere større ventilationsvirksomheder har undladt at svare i år, til trods for at de svarede sidste år. Hvis disse virksomheder havde svaret i år, og deres svar var ligesom sidste år, så var ventilations markedsandel steget.

Andelen af omsætningen, der ligger inden for energioptimering, er steget fra 7 til 12 pct., hvilket svarer til 2,7 mia. kr. Dette område har generelt haft en faldende andel fra 2011 til 2018, men har i 2019 taget et spring op igen. Mange af vvs-branchens forretningsområder

har et element af energioptimering i sig, hvilket kan gøre det svært at skelne energioptimering fra andre forretningsområder.

Markedsandelene for rustfrie rørinstallationer faldt fra 7 til 5 pct., mens andelene for både tag og facade (blik) og vedvarende energi steg til hhv. 7 og 8 pct.

Figur 2.9 Forretningsområder i VVS-branchen (andel af omsætning)

Anm.: Svarene er vægtet i forhold til antal ansatte i virksomhederne. Færre større virksomheder som arbejder med ventilation, har svaret i år, hvorfor det ser ud til at have faldet. Dette vurderes ikke at være tilfældet.

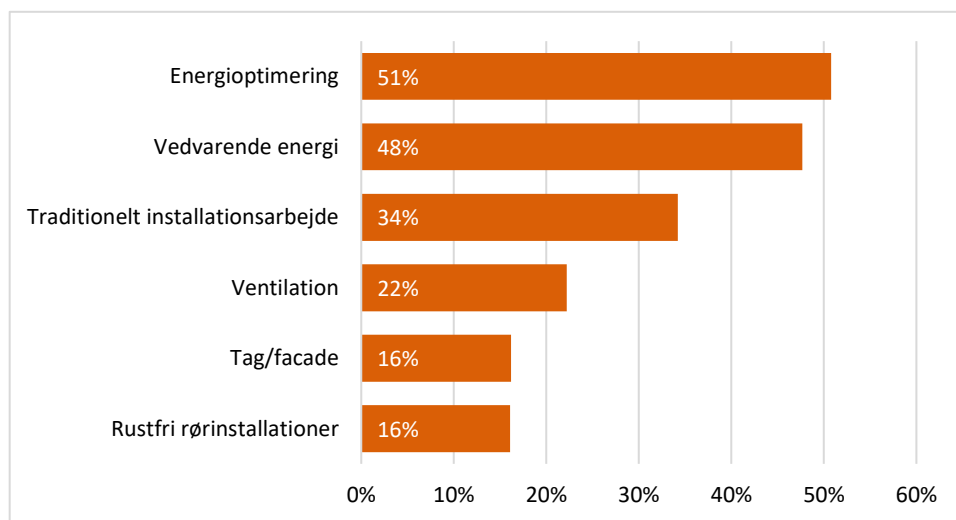
Kilde: TEKNIQ Arbejdsgivernes medlemsundersøgelse 2010-2019.

Vvs-branchens forventninger

Vvs-branchen forventer stigende omsætning inden for alle markedsområder, når de kigger fem år frem i tiden. På ingen af markedsområderne er der mere end 6 pct. af virksomhederne, der forventer tilbagegang i omsætningen. Dette vidner om optimisme i branchen, og om at alle forretningsområder er i fremgang.

De tre markedsområder, som vvs-branchen har størst forventninger til om fem år, er de samme som i sidste års medlemsundersøgelse. 51 pct. af virksomhederne forventer vækst inden for energioptimering, mens 48 pct. tror på øget omsætning inden for vedvarende energi. Disse to forretningsområder er der, hvor de fremtidige forventninger er klart størst. Det tredje område er traditionelt installationsarbejde, hvor 34 pct. af virksomhederne forventer vækst i omsætningen om fem år. Dette er noget lavere end de 41 pct., som det lå på sidste år. En forklaring kan være, at en forventning til afmatning i nybyggeriet.

Figur 2.10 Forventninger til vvs-branchens forretningsområder om fem år (andel af stigning besvarelser)

[Tekst]

Kilde: TEKNIQ Arbejdsgivernes medlemsundersøgelse primo 2020.

3. Installationsbranchens arbejdskraft

Beskæftigelsen i installationsbranchen steg i 2019 og er nu oppe på et rekordhøjt niveau. 48.100 personer er beskæftiget i branchen, samtidig med at ledigheden fortsat er på et meget lavt niveau. Lav ledighed kan føre til rekrutteringsudfordringer. Branchen har dog indtil videre løst disse udfordringer ved at ansætte flere lærlinge, mere udenlandsk arbejdskraft og personer med andre end de traditionelle kompetencer. Derudover har branchen været god til at tiltrække erhvervsfaglige ansatte fra industrien.

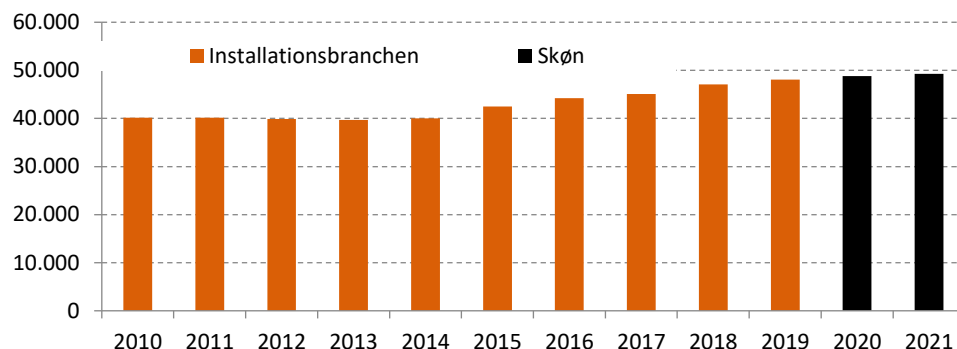
3.1 Endnu en beskæftigelsesrekord

I 2019 var beskæftigelsen i installationsbranchen på 48.100, hvilket var 1.000 mere end sidste års rekord og højere end niveauet i slutningen af den seneste højkonjunktur. Dette svarer til en stigning på 2 pct. i forhold til 2018 og en stigning på hele 21 pct. i forhold til bunden i 2013.

Installationsbranchens beskæftigelsesrekord under den sidste højkonjunktur lå på 45.600, altså 2.500 lavere end i beskæftigelsen i 2019. Dette til trods for, at omsætningen i branchen ikke har nået niveauet fra slutningen af sidste højkonjunktur.

I 2019 var antallet af beskæftigede i vvs-branchen på 17.900, hvilket er det samme som i 2018. Hele installationsbranchens stigning ligger derfor i elbranchen, hvis beskæftigelse i 2019 var på rekordhøje 30.2000 beskæftigede.

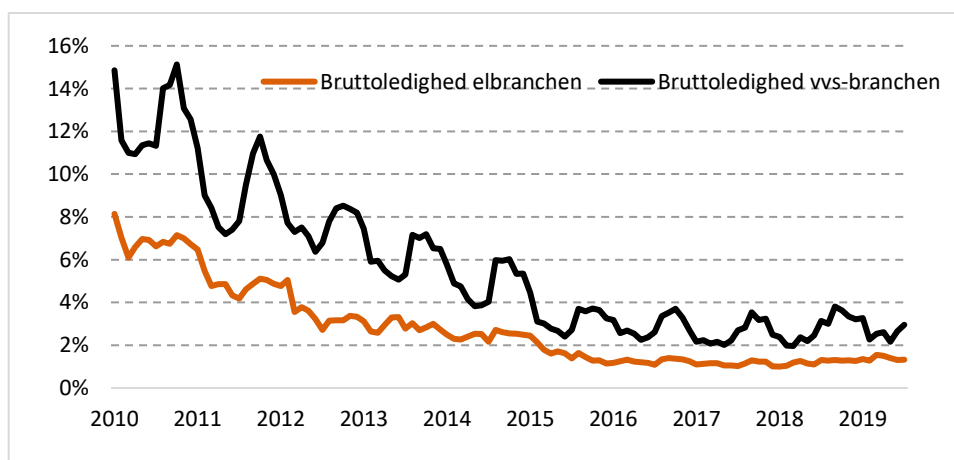
Det skal bemærkes, at der er en vis usikkerhed omkring tallene, da flere el-virksomheder udfører både el- og vvs-arbejde. Dette kan føre til, at beskæftigelsen i elbranchen overvurderes, mens beskæftigelsen i vvs-branchen undervurderes. Samlet set er der dog sket en stigning i installationsbranchens beskæftigelse. Den samlede bygge- og anlægsbranche har ligeledes oplevet en stigende beskæftigelse i 2019 på ca. 5.000, hvilket bringer det samlede antal beskæftigede inden for bygge og anlæg op på 177.700 beskæftigede.

Figur 3.1 Beskæftigelsen i El- og Vvs-branchen (antal)

Anm.: [Tekst]

Kilde: Danmarks statistik (faktisk) og TEKNIQ Arbejdsgivernes (skøn).

Det samlede antal ledige i installationsbranchen har siden 2016 ligget på et konstant og meget lavt niveau. Antallet af bruttoledige blandt både elektrikere og vvs'ere har i 2019 været marginalt højere, end det var i 2018. På trods af dette har virksomhederne i branchen alligevel formået at øge beskæftigelsen.

Figur 3.2 Ledige organiseret i Dansk El-Forbund og Byggefagenes A-kasse (bruttoledighed, i pct.)

Anm.: Ledigheden måles blandt ledige på dagpenge, som er forsikrede af Dansk El-Forbunds A-kasse eller Byggefagenes A-kasse. Dermed er ledige elektrikere og vvs'ere, som er forsikrede af en anden a-kasse eller er uden for arbejdsmarkedet, ikke medregnet.

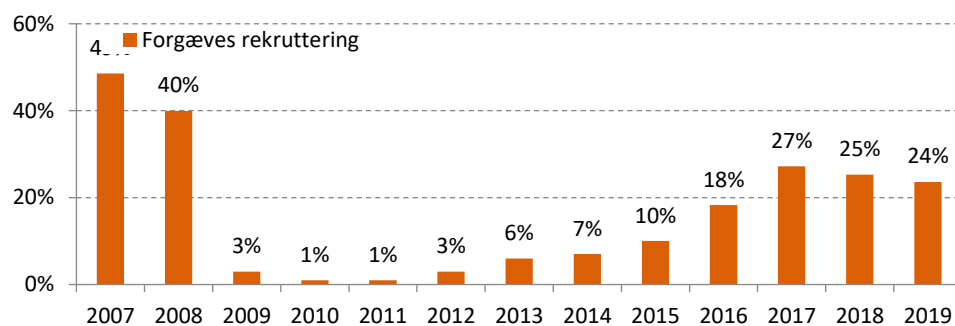
Kilde: Dansk El-forbunds Arbejdsløshedskasse og Byggefagenes Arbejdsløshedskasse.

3.2 Branchens rekrutteringsmuligheder

Installationsbranchen har i de seneste år været kendetegnet ved en meget lav ledighed samt en stigende beskæftigelse. Den lave ledighed kan give udfordringer for rekrutteringen. Branchen har dog i de seneste år formået at løse denne udfordring ved blandt andet at ansætte andre typer end dem med de traditionelle kompetencer.

TEKNIQ Arbejdsgivernes arbejdskraftsundersøgelse fra 2019 viser, at 24 pct. af virksomhederne i branchen havde et forgæves rekrutteringsforsøg inden for den sidste måned. Dette er et lille fald i andelen af forgæves rekrutteringer i forhold til 2017 og 2018, hvor den lå på hhv. 27 pct. og 25 pct. Der er dog stadig langt til de næsten 49 pct. forgæves rekrutteringer, som branchen oplevede i 2007.

Figur 3.3 Andel installationsvirksomheder, der forgæves har forsøgt at rekruttere arbejdskraft (den seneste måned)

[Tekst]

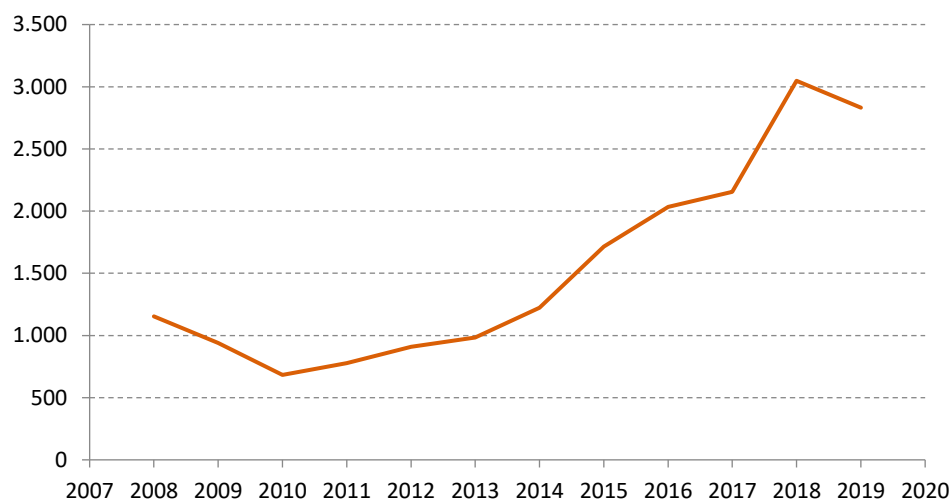
Kilde: TEKNIQ Arbejdsgivernes medlemsundersøgelser, april de pågældende år.

Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering (STAR) udarbejder hvert kvartal en rapport om rekrutteringssituationen på hele det danske arbejdsmarked. Den seneste rapport fra december 2019 viste 61.370 forgæves rekrutteringer for det sidste halvår af 2019, hvilket giver en forgæves rekrutteringsrate på 20 pct. Generelt viser STAR's opgørelse, at den forgæves rekrutteringsrate er faldet lidt sammenlignet med 2017 og 2018, men at den stadig ligger på et relativt højt niveau. Dette lægger således meget i forlængelse af TEKNIQ Arbejdsgivernes egen arbejdskraftsundersøgelse.

Bygge- og anlægsbranchen er en af de brancher, der har de største rekrutteringsudfordringer i Danmark. STAR's opgørelse viser dog, at branchen har været rigtig gode til at ansætte personer med en anden profil, end den de oprindeligt efterspurgte. STAR's opgørelse bekræfter således TEKNIQ Arbejdsgivernes egen analyse, der viser, at installationsbranchen løser rekrutteringsudfordringerne.

En anden måde, som installationsbranchen løser rekrutteringsproblemerne på, er ved at ansætte udenlandsk arbejdskraft. Som det fremgår af figur 3.4, har der fra 2010 til 2018 været en uafbrudt stigning i branchens beskæftigelse af udenlandsk arbejdskraft, fra 700 til over 3.000. Antallet af udenlandske beskæftigede faldt i 2019 en smule, men er stadig over 2.800. Sammenlignet med 2010 er den samlede beskæftigelse steget med omkring 8.000, hvoraf over 2.000 har været udenlandske statsborgere. Virksomhederne i installationsbranchen er således opmærksomme på, at international arbejdskraft er en god buffer i en periode med højkonjunktur.

Figur 3.4 Udenlandske statsborgere i installationsbranchen (antal fuldtidsbeskæftigede)

[Tekst]

Kilde: Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering, særtræk pba. Jobindsats.dk.

TEKNIQ Arbejdsgiverne har udarbejdet en analyse af medarbejdersammensætningen i installationsbranchen, som viser, at der er sket en del forskydninger i sammensætningen af medarbejdere fra 2014 til 2018. Som det fremgår af tabel 3.1, er andelen af ufaglærte (heriblandt lærlinge) og udenlandske medarbejdere steget i perioden. Samtidig er andelen af medarbejdere med en lang videregående uddannelse som fx ingeniør steget. Andelen af medarbejdere med erhvervsfaglige uddannelser, såsom elektriker og vvs'er, er faldet. Dette betyder dog ikke, at antallet af erhvervsfaglige uddannede er faldet i virksomhederne, tværtimod har den været stigende. Det betyder blot, at stigningen i antallet af medarbejdere i andre faggrupper, såsom personer med lang videregående uddannelser, udlændinge og ufaglærte, er større.

Ændringen i personalesammensætningen kan forklares af flere ting. For eksempel har opgaverne og kundernes krav ændret sig for installationsbranchen. Dette har fx givet et større behov for ansatte med en lang videregående uddannelse i virksomhederne. Ligeledes har ledigheden blandt de traditionelle kompetenceprofiler været meget lav, hvilket har tvunget virksomhederne til at finde alternative løsninger, og dermed ansætte nye typer medarbejdere. Installationsbranchen har dermed været fleksibel og opmærksom på, hvordan rekrutteringsudfordringen kan løses.

Virksomhederne i installationsbranchen har i de seneste år ansat mange lærlinge, og de ansætter generelt flere end mange af øvrige erhvervs- og byggeuddannelser. I 2019 fastholdt branchen det høje antal af lærlinge med ca. 3.375 indgående uddannelsesaftaler. Fordelt på de to brancher indgik el- og vvs-branchen hhv. 2.419 og 956 lærlingeaftaler i 2019, hvilket svarer til hhv. en stigning på 1,1 pct. og et fald på 2,7 pct. Den samlede byggebranche oplevede i 2019 et fald på 7,3 pct. i indgående uddannelsesaftaler i forhold til det foregående år.

Tabel 3.1 Personalesammensætning (Andele og estimeret antal personer)

	2014		2017		2018	
Ufaglærte	10,7%	(4.275)	12,2%	(5.496)	13,8%	(6.506)
Erhvervsfaglige uddannelser	72,8%	(29.100)	70,3%	(31.660)	67,4%	(31.753)
- heraf elektrikere	39,4%	(15.753)	35,1%	(15.812)	32,8%	(15.463)
- heraf vvs'ere	13,8%	(5.511)	15,4%	(6.934)	14,8%	(6.985)
- heraf øvrige (fx smede og kontor)	19,6%	(7.836)	19,8%	(8.914)	19,8%	(9.304)
Korte videregående uddannelser (fx installatør)	11,3%	(4.510)	10,1%	(4.534)	10%	(4.686)
Mellemlange videregående uddannelser (fx maskinmester)	3,3%	(1.334)	3,2%	(1.429)	3,5%	(1.637)
Lange videregående uddannelser (fx ingeniør)	0,8%	(329)	1,2%	(550)	1,7%	(781)
Uoplyst (typisk udlændinge)	1,1%	(453)	3,1%	(1.392)	3,7%	(1.720)
Total	100%	(40.000)	100%	(45.061)	100%	(47.083)

Anm.: Uddannelsesbaggrund er ved opgørelsen medregnet som den højeste fuldførte uddannelse. Elever/lærlinge ikke inkluderet.

Kilde: Dansk Arbejdsgiverforening, Danmarks Statistik og egne beregninger.